

תוכן עניינים

3.....	מבוא
5.....	פרק 1 - רקע היסטורי
7.....	הקמת ארגון "בנות ציון-הדסה"
9.....	ויצ"ו (WIZO) - ארגון נשים ציוני בינלאומי
12.....	פרק שני - הנרייטה סאלד "הדסה"
12.....	ביוגרפיה:
13.....	פעילותה של הנרייטה סאלד:
13.....	מפעל הרפואה של סאלד:
15.....	מפעל חינוך הנוער
17.....	פרק 3 - חנה מייזל-שוחט בארגון ויצ"ו
17.....	ביוגרפיה:
17.....	פעילותה של חנה מייזל שוחט
18.....	פעילותה במסגרת ויצ"ו - הכשרה חקלאית
21.....	פרק 4- השוואה בין הדמויות
26.....	סיכום
28.....	ביבליוגרפיה:

מבוא

עבודת מחקר זו מטרתה לבדוק שני אלמנטים מעניינים: ארגונים וולונטריים ציוניים והנושא המגדרי. כאשר בעבודה אני מקשרת בין ארגוני נשים וולנטריים: ויצ"ו ו'הדסה' לבין מעמד הנשים, ובעזרת הקשר הזה אבדוק כיצד הראשון משפיע על השני. שאלת המחקר שתנחה אותי:

מה הייתה מהות פעולתם של ארגוני הנשים ויצו והדסה ועד כמה פעולתם תרמה למעמד הנשים בחברה בארץ ישראל?

אבחן את שאלת המחקר בעזרת השוואה בין שני המוסדות, כאשר הדגש יהיה השוואה בין שתי נשים דומיננטיות בכל ארגון ופועלן: הנרייטה סאלד וחנה מייזל-שוחט.

בחרתי בנשים אלה מכמה סיבות, המרכזיות הנרייטה סאלד תמכה בגישה הפמיניסטית באותה עת ששררה בארה"ב וייבאה את האידיאולוגיה הזאת לישראל דרך ארגון 'הדסה' שהוקם על ידה (סיבה נוספת שסאלד נבחרה) וחנה מייזל – שוחט הייתה זו שהובילה את ההכשרה החקלאית של בנות הישוב היהודי ותמכה בעבודה החקלאית שחלק מכישוריה של האישה העבריה, דבר שהיה מנותק מהגישה של הישוב הישן בארץ. עד היום, פעילותן של נשות הישוב היהודי בחקלאות היא סמל לפמיניזם בהתפתחות ולעצמאות של האישה דאז בישוב היהודי.

ארגון 'הדסה' נוסד בשנת 1912 בתור ארגון נשים, והפך יד מהרה לאחד הגופים החשובים ביותר בעולם הציוני ובמיוחד בציונות האמריקאית. 'הדסה' היה הארגון הציוני הגדול ביותר בארה"ב בשנות ה-30 וה-40, ובני התקופה וחוקרים ראו בו אחד מהארגונים הציוניים החשובים ביותר באותן השנים¹. מעמדו הייחודי של הארגון בא לידי ביטוי בדברים שאמר דויד בן גוריון, יושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית דאז, לפני חברי הסוכנות בדיון שסיכם את ביקורו בארה"ב בשנת 1941: "ההסתדרות הציונית הכי גדול – ובמון ידוע גם היותר חשובה באמריקה זו היא ההסתדרות 'הדסה' [...]. הרי היא הרבה יותר ציונית מאשר חשבת, ובמנהיגות שלה יש ציונות טובות, הן עובדות באופן מצויין, מסורות לעבודה, מאורגנות באופן יפה וערות לשאלות וצרות ציוניים"².

בשל חשיבותו של ארגון 'הדסה' בתנועה הציונית ובזירה האמריקאית יחוד לו מקום מרכזי במחקרים רבים. החוקרים הדגישו את תרומת נשות 'הדסה' לבנייה ועיצוב של התנועה הציונית ושל א"י, במקביל להדגשת זווית המחקר המגדרית בתולדות הארגון³.

הפעילות של 'הדסה' הדגישה את הרצון של הנשים לתרום בצורה שווה למפעל הציוני, ובעיקר לשאוף להיות שוות. התגובות נגד הארגון נבעו בעיקר משיקולים מגדריים אשר נוצלו על מנת לטרפד את פעילותן של מנהיגות 'הדסה'⁴. ההנהגה הציונית ביקשה לצמצם את עצמאותה של 'הדסה' בתחומי הרווחה, הבריאות והחינוך. המנהיגות של 'הדסה' בניהן הנרייטה סאלד, נלחמו בהתנגדות הזו ולא ויתרו על העצמאות שלהן.

¹ שגב זוהר, עיצוב לאומי, "פילנתרופיה ומגדר: ארגון הדסה והזירה הארץ-ישראלית", **קתדרה לתולדות א"י וישובה**, 130: 2008. עמ' 172 (להלן: שגב, עיצוב)

² בן גוריון, **בהנהלת הסוכנות**, 16 לפברואר 1941, אצ"מ 100S, בתוך: הירש דפנה, 'באנו הנה להביא את המערב': הנחלת היגיינה ובניית תרבות בחברה היהודית בתקופת המנדט, שדה בוקר: מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2014.

³ Mirah Katsburg-Yungman, **Hadassah: American Women Zionists and the Rebirth of Israel**, Oxford: The Littman Library of Jewish Civilization in association with Liverpool University Press. 2014 Pg 27-28 (see: Mirah, *Hadassah*)

⁴ שגב, עיצוב, עמ' 174

פרק 1 - רקע היסטורי

בפרק זה אציג את הרקע ההיסטורי של הקמת ארגוני נשים וולנטריים עבור נשים מהישוב היהודי, וכן מה היו הנסיבות הספציפיות שהביאו להקמת הארגונים אותם אני חוקרת – ויצו והדסה. כמו כן, אציג את עיקרי פעולותיהם של הארגונים הללו למען הישוב היהודי בא"י, ומה היה עיקרי המחשבה של הארגונים ואידיאולוגיה שממנה צמחו.

המאבק על זכות הבחירה ושיווין הזכויות של האישה בתחילת המאה ה-20 בישוב היהודי, ובעולם המערבי היה המפתח להקמת ארגוני נשים כמו ויצ"ו והדסה. נשים החלו לקחת חלק פעיל למען הכללתן במערכת הפוליטית כשוות זכויות. בישוב היהודי הוקמה התאחדות הנשים העבריות לשיווין זכויות בא"י בשנת 1919 כארגון נשים ארצי על מפלגתי. ובאירופה החלו נשים להקים ארגונים בעלי מנגנונים פוליטיים על מנת לקדם מועמדותיות של נשים במגזר הציבורי, בתקווה שיגיע גם לפוליטי. חשוב להגיד, כי הישוב היהודי היה חלוץ בכל הנוגע להקמת ארגוני נשים בעלי אופי פוליטי, והוא בן המדינות הראשונות בעולם שנתנו לנשים זכות להצביע כשוות בין שווים.⁵

יחד עם התהליך כניסתן של הנשים לפוליטיקה היישובית והשתתפותן בבחירות, החלה הבחנה בין הספירה הציבורית לפרטית, בעולם המערבי. תהליך בו הועברו סמכויות לרשויות הציבוריות. ההבחנה הזו היוותה מנגנון תרבותי חשוב להדרת נשים מהתחום הציבורי תוך הדגשת תפקידן הבייתי. נשים, בכל העולם המערבי, נאבקו על זכות הבחירה, אך גם על הזכות להשתתף בתחום הציבורי ולקחת חלק בחיים הציבוריים ועיצובם. הפעילות ההתנדבותית עבור נשים בעולם המערבי, בדגש על בריטניה, היוותה עבורן אפיק כניסה לתחום הציבורי וכן אמצעי להרחבת העניין הציבורי לנושאים שהוגדרו בתחום הפרט והמשפחה.⁶

התפתחות שירותי הרווחה הציבוריים במרבית החברות המערביות קשורה בפעילות ההתנדבותית של נשים שלימים מוסדה ואומצה ע"י המדינה וגופים ציבוריים נוספים. תופעה דומה התרחשה גם בישוב היהודי בארץ ישראל.⁷

בשנת 1854 הגיע ד"ר אלברט כהן לסיור בישוב היהודי בא"י, בעיקר בירושלים, ובסיום ביקורו הוא קבע כי יש להקים במהירות ככל האפשר מפעלים לשיפור מצבן של הנשים האימהות בישוב היהודי אשר יתמכו באם ובילד. קביעתו פתחה איסוף של כספים מנדבנים יהודיים, בניהם הברון דה' רוטשילד תחילה ואח"כ משה מונטיפיורי. רוטשילד היה הראשון שהקים קרן לסיוע יולדות יהודיות, לאחר שהתברר כי מצבן של האימהות בישוב היהודי היה קשה מאוד: תמותת תינוקות ויולדות גבוהה, תנאים סינכריים ירודים מאוד, צפיפות קשה ברחובות ירושלים, עבודת כפיים קשה ליולדת, נישואי בוסר, דיכאון אחרי לידה, גירושין, עקרות משנית, חוסר יכולת של האם לתפקד כהלכה.⁸

⁵ חנה הרצוג, "ארגוני נשים בחוגים אזרחיים פרק נשכח בהיסטוריוגרפיה של היישוב", **קתדרה: לתולדות א"י ויישוביה**, 1994, עמ' 114. (להלן: הרצוג, ארגוני)

⁶ F.K.Prochaska, **Women and Philanthropy in 19's England**, Oxford, 1980, pp 29-31

⁷ הרצוג, **ארגוני**, עמ' 115

⁸ איטה ילון, **לצאצאי**, ירושלים, 1941, עמ' 38